

conomic indicators for assessment investment quality are developed. The impact of ecological factor on investment quality and sustainable development conditions are assessed for Sumy region.

Key words: investment quality, investment strategies, land resources, sustainable development

Дата надходження в редакцію: 1.02.2012 р.

Рецензент: д.е.н., професор Є.В.Мішенін

УДК 001.8:330.133:504

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ БІОРІЗНОМАНІТТЯ

П.В. Кравець, к.с.г.н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України
Ю.Ю. Несторяк, асистент, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Розглянуто особливості біорізноманіття як економічної категорії. Удосконалено методологічний інструментарій економічного оцінювання біорізноманіття. Запропоновано алгоритм проведення економічної оцінки біорізноманіття.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Серед глобальних екологічних проблем сьогодення особливе місце належить скороченню біорізноманіттю. За останні декілька століть темпи зникнення видів у результаті діяльності людини збільшилися майже в 1000 разів у порівнянні з звичайним темпом, характерним для різних етапів історії Землі [1]. Трансформація середовища існування видів через зміни в структурі землекористування, в тому числі внаслідок чистого скорочення площі лісів на планеті (неконтрольовані вирубки і переведення у сільськогосподарські землі), яка оцінюється в 5,2 млн га в рік [14], до 2050 року може призвести до зникнення від 10 до 15% усіх видів рослин [9]. Розуміння, що збереження біорізноманіття є необхідною умовою виживання людини і передумовою сталого розвитку цивілізації зумовило необхідність перегляду основоположних засад екологічної політики держав світу. Однак, незважаючи на значні зусилля та досягнуті результати, так в Україні прийнято і реалізуються більше 20-ти міжнародних конвенцій, законів, концепцій і програм спрямованих на збереження і раціональне використання біорізноманіття, питання формування відповідного фінансово-економічного механізму, і зокрема економічної оцінки як його ключового елемента, усе ще залишається актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика економіки біорізноманіття знаходиться в площині теоретико-методологічних засад економічної оцінки природних ресурсів – наріжного каменя вирішення наукових проблем економіки природокористування. Фундаментальні дослідження вітчизняних науковців, зокрема: І.Я.Антоненко, І.К.Бистрякова, Б.В.Букринського, Б.М.Данилишина, С.І.Дорогунцова, Я.В.Ковалю, Л.Г.Мельника, Є.В.Мішеніна, І.М.Синякевича, Ю.Ю. Туниці, М.А.Хвеска та інших, повною мірою розкривають сутнісний зміст, понятійний апарат і методичний інструментарій економічної оцінки в рамках існуючої парадигми суспільно-

економічного розвитку.

Аналіз публікацій засвідчує, що базові принципи економічної оцінки як природних ресурсів, так і біорізноманіття знаходяться в одній площині теоретичного фундаменту формування категорій цінності, теорій походження вартості, концепцій та підходів оцінювання.

Наукові засади економіки біорізноманіття опрацьовувалися в роботах західних вчених як Д. Дасгупти, Г. Дейлі, Р. Костанзи, Д. Морана, Д. Пірса та багатьох інших, та отримали свій подальший розвиток на пострадянському просторі у роботах С.Н. Бобильова, О.О. Медведєвої, Л.Г. Мельника, А.В. Неверова, Р.А. Перелета, О.В. Рюміної [8, 1, 2, 3, 7, 6]. Звертає на себе увагу відсутність єдиного методологічного базису економічної оцінки, що зумовлено розмаїттям наукових підходів до визначення економічної сутності біорізноманіття, об'єкту і предмету його оцінки.

Формулювання цілей статті. Робота присвячена формуванню методологічного інструментарію економічної оцінки біорізноманіття з урахуванням його особливостей як об'єкту і предмету оцінки, вибору моделей оцінювання та розробці алгоритму проведення економічної оцінки біорізноманіття.

Виклад основного матеріалу. Біорізноманіття залишається складним і неоднозначним поняттям у контексті оцінки і виміру його вартісних характеристик. Його пропонують розглядати більше як наукову категорію, отже і спроба оцінки цей складний природний феномен з усіма притаманними йому функціями виключно економічними вимірниками вважається неправомірною [16].

Слід вказати на такі аспекти, що мають враховуватися при формуванні методологічного інструментарію оцінювання: триєдиний вимір об'єкту (біорізноманіття - біологічні ресурси - екосистема); виділення кількох організаційних рівнів біорізноманіття; наявність широкого спектру оцінок (економічні, еколого-економічні, біологічні);

вибір на користь оцінки “всього” біорізноманіття чи лише його окремих змін; застосування холистичної чи редуціоналістичної теорії оцінки та деякі інші. Більш детально зупинимося на них.

Перше, ґносеологічний зміст поняття “біорізноманіття” є складним і неоднозначним. Адже різноманіття живих організмів виступає не стільки фізичним об’єктом природи, скільки характеристикою їхньої стійкості, стабільності, гнучкості, резистентності, поліморфізму тощо. У той же час, живі організми або їхні компоненти в контексті фактичного або ж потенційного використання маючи матеріально-речову форму набувають цілком конкретного поняття – біологічних ресурсів. У разі врахування системи зв’язків і взаємодії між організмами і абіотичними чинниками слід оперувати вже поняттям екосистеми. Таким чином при здійсненні оцінювання функцій природи, екосистеми можуть одночасно розглядатися як одним із організаційних рівнів біорізноманіття, так і самодостатнім й відокремленим об’єктом оцінки. Неоднозначність сутнісного змісту основних понять призводить до протилежних трактувань, коли біорізноманіття розглядається однією з функцій екосистем [16]. Сучасний контекст поняття, залежно від орієнтації у площині економічних, екологічних і соціальних відносин, екологічної безпеки і світоглядних установок, набуває триєдиного виміру: біологічні ресурси; екосистеми і власне біорізноманіття.

Друге, необхідно вказати на наявність кількох організаційних рівнів біорізноманіття. Незважаючи на те, що панівною є класифікація поділу на генетичне, видове та екосистемне різноманіття, більш доречним вважаємо біосозологічні принципи поділу на: видовий (охоплює генетичне і видове різноманіття), біоценотичний та екосистемний рівні [5]. Виокремлюють також функціональне різноманіття, розуміючи при цьому низку функцій спричинених екосистемами включаючи середовище формуючі [17, 18]. Виділення додаткового четвертого рівня є дискусійним і неоднозначним, адже оцінювання екосистем здійснюється за властивостями, які проявляються в процесі їхнього функціонування. Немає необхідності розрізняти два рівні організації біорізноманіття, у першому випадку за сукупністю живих організмів разом з умовами їх існування, а в другому за функціями, які спричиняють живі організми (екосистеми) в процесі своєї життєдіяльності. Адже перші, так чи інакше оцінюються на підставі їхніх функцій. В цьому контексті більш вдалою є пропозиція відповідно до якої функціональне різноманіття є підпорядкованим елементом екосистемного різноманіття [4].

Третє, оцінка біорізноманіття може здійснюється на основі економічних, еколого-економічних і біологічних оцінок. Перші представляють собою систему вартісних показників, які характеризують економічні результати зумовлені використанням

біотичних ресурсів або ж виникненням деструктивних змін у біорізноманітті за наслідками такого використання. Еколого-економічні оцінки являють собою систему вартісних показників, які найбільш повно характеризують різноманітні функції біорізноманіття (фізіологічних, соціальних, економічних, екологічних). Третя група оцінок – біологічна, є специфічною і притаманною саме для біорізноманіття, як сукупності живих організмів. Вона полягає у формуванні системи показників, які дозволяють характеризувати динаміку чисельності, відносно багатство видів, стійкість і здоров’я живих організмів на різних організаційних рівнях тощо. Неважко помітити, що зазначені групи оцінок до певної міри узгоджуються з вимірами біорізноманіття: біотичні ресурси – економічні оцінки; екосистеми – еколого-економічні оцінки; біорізноманіття – біологічні оцінки. Враховуючи зазначену вище особливість групи оцінок не можуть протиставлятися одна одній. Навпаки, економічні та еколого-економічні показники мають прямо або опосередковано ґрунтуватися на біологічних [10]. В інших випадках біологічні показники мають доповнювати економічні в системі підготовки управлінських рішень.

Четверте, дискусійним залишається питання щодо доцільності оцінювання “всього” біорізноманіття разом, як це реалізовано в роботах Р.Костанзи [11], або здійснювати оцінку відносно невеликих змін у біорізноманітті, порівнюваних із величиною доходів споживачів. Останній підхід є фундаментом неокласичної економіки, відповідно до якої споживачі здатні оцінювати якісні і кількісні зміни навколишнього середовища через «готовність платити» або ж «прийняти компенсацію». При цьому величина цих змін, наприклад втрат, відбувається в розумних межах, так як у іншому випадку оцінювання біосфери за умови її гіпотетичної втрати втрачає усілякий сенс [12].

П’яте, теорія холізму вказує на абстрактну природу біорізноманіття, що пов’язана з цілісністю, стабільністю, пружністю і комплексністю екосистем. Проведення економічної оцінки значно ускладнюється або ж загалом уявляється недоцільною через неможливість охоплення усієї сукупності взаємопов’язаних живих організмів на планеті [13]. Напрочуд, редуціоналізм передбачає можливість розподілу оцінки біорізноманіття на окремі складові як за рівнями, так і категоріями вартості [15]. Не дивлячись на те, що зазначений підхід є панівним у методиці економічної оцінки, його необхідно модифікувати з урахуванням наявності зв’язків між окремими елементами природних систем.

Шосте, перелік категорій вартостей загальної економічної вартості не є вичерпною. Пропонується низка інших категорій серед яких слід виділили інформаційну та страхову вартість [16]. Інформаційна вартість біорізноманіття зумовлена накопиченням і зберіганням величезного масиву

генетичного матеріалу, сховища знань, яке може використовуватися у фармацевтичній галузі для виготовлення нових лікарських засобів, біотехнологічних дослідженнях тощо. Страхова вартість пов'язана з усвідомленням скорочення потоку товарів і послуг внаслідок втрати біорізноманіття, а бажання людей попередити втрати позначатиметься на готовності платити. Власне усі специфічні категорії вартості полягають у визнанні біорізноманіття сукупністю взаємопов'язаних живих організмів, котрі в процесі взаємодії створюють більшу вартість, а ніж а ніж їхня сума поодиночі.

Таким чином відкритим залишається питання щодо оцінки біорізноманіття, або лише за специфічними категоріями вартості, як однієї з функцій екосистем, чи за категоріями загальної економічної вартості з урахування специфічних категорій.

Зазначені особливості, які пов'язані з понятійним апаратом і сутністю біорізноманіття як економічної категорії зумовлюють формування широкого спектру методологічного інструментарію економічної оцінки.

Зв'язок між окремими організаційними рівнями, вимірами біорізноманіття, а також його функціями зображено на рис. При цьому особливістю організації такої структури є наявність системних зв'язків між живими організмами, усвідомлення і врахування взаємодії між якими та навколишнім середовищем зумовлює формування синергетичного ефекту як в економічній, так і неекономічній сфері людської діяльності. Таким чином, якщо такі властивості як стійкість, стабільність, гнучкість, здоров'я, здатність до розвитку та інші раніше розглядалися природньою характеристикою живих організмів, то в умовах скорочення біорізноманіття вони стають лімітуючими чинниками функціонування біологічних об'єктів.

Методологічний інструментарій економічної оцінки пропонується будувати на основі розуміння того, що біорізноманіття одночасно виступає: виробничим чинником економічної системи; засобом захисту біопродуктивних чинників економічних систем; засобом підтримки і стабілізації біосферних функцій на різних організаційних рівнях; джерелом засобів захисту здоров'я людини; та джерелом інформації.

В контексті економічної оцінки біорізноманіття представляє собою властивість взаємопов'язаної сукупності живих організмів забезпечувати утворення стійкого і тривалого потоку ресурсних, середовищевірних і екологічних ефектів природних комплексів, підтримуючи при цьому варіативність на усіх рівнях біологічної організації.

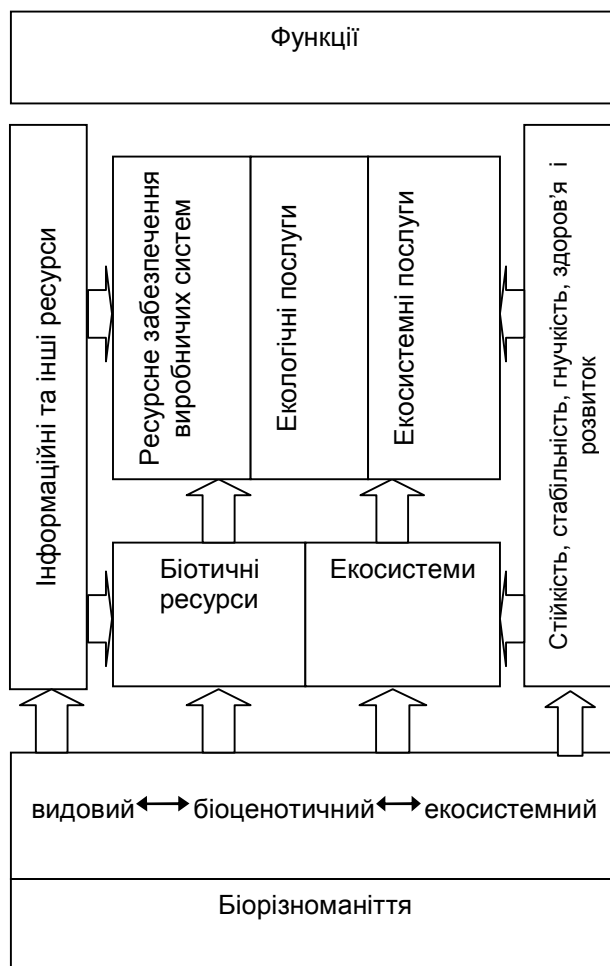

Рис. Структура зв'язків між окремими організаційними рівнями, вимірами біорізноманіття, а також його функціями.

Об'єктом оцінки біорізноманіття пропонується розуміти системні та функціональні властивості живих організмів, які взаємопов'язані між собою і впливають один на одного. Поділ на системні та функціональні властивості до певної міри є умовним, адже в процесі взаємодії людини і живої природи проявляються функціональні властивості, а системні залишаються прихованими для їх оцінювання. В процесі вивчення і пізнання зв'язків між живими організмами та умовами їх існування, які формують природну систему на певному рівні організації, стає можливість оцінити внесок окремих системних властивостей (на превеликий жаль часто після того як зв'язки були зруйновані) у забезпечення її стійкості, стабільності та життєздатності, а отже й подальшої ідентифікації як функціональних.

Таким чином функціональними є ті властивості, які пов'язані з економічним і неекономічними вимірами взаємодії між людиною і об'єктами живої природи чи її окремими компонентами в процесі природокористування, що є більше притаманним для біологічних ресурсів. У той час як системні властивості виникають у разі врахування взаємодії і взаємозв'язків між живими організ-

мами і умовами їх існування. Власне системними є ті властивості, які формують фундамент цінності біорізноманіття набуваючи понять стійкості, здоров'я, резистентності, варіативності, здатності до розвитку тощо.

Предметом оцінки біорізноманіття виступає грошовий вираз цінності виконуваних функцій із забезпечення суспільства природними благами та навколишнього природного середовища екосистемними послугами. При цьому остання передбачає включення до себе еколого-економічні і біологічні оцінки задля врахування відображення низки не економічних функцій.

Сутнісний зміст предмету економічної оцінки пов'язаний з усвідомленням зв'язку між порушенням біорізноманіття та втратою потенціалу підтримання життя на планеті. Таким чином величина змін у системі організації живих організмів виступає функцією приросту (позитивного або негативного) суспільного добробуту. Це дозволяє оцінювати біорізноманіття за величиною втрат пов'язаних із погіршенням якості або ж зменшенням його кількісних параметрів, і отже скороченням продукування споживчих і неспоживчих функцій. В цьому контексті передумовою економічної оцінки є розкриття сутнісного змісту цінностей залежно від усвідомлення корисностей, які надходять від біорізноманіття та здатності індивідуумів виміряти власні уподобання щодо кількості і якості природних благ. Іншими словами має бути сформована система послідовного переходу від визначеної категорії вартості об'єкту оцінювання до функції, яка пов'язана з нею, а далі визначення тих властивостей, які власне і підлягатимуть оцінюванню в процесі взаємодії об'єкта і суб'єкта оцінювання – функціональні, та у разі взаємодії об'єктів одне з одним – системні. Часто втрата логічного зв'язку у побудові методологічної конструкції оцінювання, призводить до висвітлення лише окремих аспектів економічної оцінки та сутнісного змісту цінності біорізноманіття, як наприклад: “загальної економічної вартості”, “екосистемних функцій”, “заповідання” тощо.

Незважаючи на об'єктивні чинники розмаїття методичних підходів до оцінювання, існує нагальна необхідність їхнього узагальнення у вигляді алгоритму проведення економічної оцінки, який враховує особливості біорізноманіття і передбачає проходження низки послідовних етапів: мета – масштаб – організаційний рівень – об'єктний рівень оцінювання – категорія цінності – підхід – модель оцінювання – методи оцінки – інформаційне забезпечення – аналіз і інтерпретація.

Основною метою економічної оцінки біорізноманіття є визначення величини суспільних втрат внаслідок збіднення біорізноманіття. При цьому контекст завдань оцінювання тісно пов'язаний з типами вартостей і функціями, а також їхньою комбінацією. Так, задля формування екологічної політики та здійснення стратегічної

оцінки соціально-економічного розвитку мають враховуватися усі можливі цінності і функції (економічні, екологічні, моральні, духовні, культурні, естетичні, інформаційні, страхові). Вирішенню може підлягати ціла низка інших завдань як: встановлення компенсаційних платежів, визначення ефективності інвестицій у збереження біорізноманіття, виконання економічної частини оцінки впливу на навколишнє природне середовище тощо. Такі традиційні завдання здійснення економічної оцінки як оподаткування суб'єктів господарювання, визначення економічної ефективності господарських заходів мають реалізовуватися в рамках системи оцінки біологічних ресурсів.

Масштаб, організаційний рівень і об'єктний рівень оцінки тісно пов'язані між собою елементи, які суттєво впливають на зміст економічної оцінки біорізноманіття. Доцільним є виділення глобального, регіонального і локального масштабу оцінки, тоді як організаційний рівень передбачає поділ біорізноманіття на видове, біоценотичне і екосистемне. Глобальний масштаб не означає здійснення оцінки усього живого на планеті. Така оцінка має вибудовуватися на агрегуванні локальних оцінок за результатами фактичних або гіпотетичних змін, які є адекватними для сприйняття індивідуумів. При цьому оцінці може підлягати біорізноманіття на одному з організаційних рівнів, наприклад здійснення глобальної оцінки одного або декількох видів. Комбінування масштабу і організаційного рівня хоча й спрямоване на деталізацію проведення оцінки, ускладнюватиме інтерпретацію отриманих результатів. Об'єктний рівень оцінювання є одним із найбільш складним для обґрунтування елементом оцінювання. З однієї сторони він має визначатися виходячи з існуючої системи господарсько-адміністративного поділу, а з іншої мінімально достатнім для оцінки біорізноманіття як сукупності живих організмів приурочених до абіотичних чинників їх існування. Таким елементарним об'єктом рівнем оцінювання може бути, наприклад, великий суцільний масив лісу, який об'єднаний єдиною системою управління (заповідник; національний природний парк; лісове господарство).

Ідентифікація категорії цінності не є обов'язковим елементом загальної схеми оцінювання, однак вона забезпечує упорядкування методичного інструментарію та перешкоджає дублюванню оцінок.

Вибір моделей оцінювання лежить у площині редуціоналістичної та холістичної природи біорізноманіття. Вибір першої – елементної передбачає можливість здійснення окремих елементарних оцінок на різних організаційних рівнях з подальшим їх агрегуванням. Друга – системна, на додачу до першої має враховувати зміни у біорізноманітті, яке безпосередньо не виступало об'єктом оцінювання, але пов'язано з ним низкою функціональних і системних зв'язків. При чому величина

таких змін має бути помітною задля виокремлення її у інформаційному потоці системи екологічного моніторингу та вагомою для застосування економічного інструментарію оцінювання. Наприклад економічна оцінка біорізноманіття, що пов'язана з фактичною або ж гіпотетичною втраченою продукційних здатностей лісового масиву, в рамках елементної моделі включатиме оцінку однієї чи кількох функцій саме для цього об'єкту. У той час як системна передбачатиме оцінку втрат або погіршення функціонування біорізноманіття, яке пов'язано з продукуючими функціями лісового масиву: звуження ареалу популяцій, втрата рідкісних і зникаючих видів тощо.

Методи оцінки разом із системою інформаційного забезпечення деталізують попередні елементи алгоритму економічної оцінки як мета, категорії цінності тощо, і є логічним завершенням формування методичного інструментарію. Науковцями пропонується значна кількість методів оцінки, які приурочені до певних категорій цінності і організаційних рівнів біорізноманіття.

Аналіз і інтерпретація отриманих результатів стає невід'ємною складовою алгоритму економічної оцінки задля забезпечення суб'єктів формування політики достовірною і актуальною інформацією на основі методології управлінських рішень на основі циклу „плануй – виконуй – контролюй – коригуй”.

Висновки. Концепція біорізноманіття, незважаючи на виконання значної кількості досліджень в останні десятиліття, залишається однією з найскладніших наукових проблем сучасності.

Багатовимірність об'єкту, що охоплює різноманітні аспекти функціонування живих організмів та притаманні йому особливості, зумовлює виникнення множинності економічного інструментарію оцінювання.

Економічна оцінка біорізноманіття є унікальним засобом ідентифікації різноманітних цінностей та приведення їх до єдиного знаменника при формуванні екологічної політики та прийнятті управлінських рішень у природокористуванні. Основним її призначенням має стати надання інформації щодо оцінки втрат біорізноманіття для застосування в процесі аналізу альтернатив використання природних ресурсів і формування пріоритетів соціально-економічного розвитку.

Особливість теоретико-методологічних основ економічної оцінки біорізноманіття полягає у необхідності врахування зв'язків і залежностей, які існують між живими організмами на різних організаційних рівнях. Таким чином об'єктом оцінки біорізноманіття є системні та функціональні властивості живих організмів, а предметом – грошовий вираз цінності виконуваних функцій із забезпечення суспільства природними благами та навколишнього середовища екосистемними послугами.

Наявність широкого спектру економічного інструментарію оцінювання зумовлює необхідність формування рамкового алгоритму економічної оцінки біорізноманіття на основі мети, елементної та системної моделей оцінювання та інших складових.

Список використаної літератури

1. Медведева О.Е. Методы экономической оценки биоразнообразия. Теория и практика оценочных работ / О.Е. Медведева. – М. : Диалог-МГУ, 1998. – 93 с.
2. Основи стійкого розвитку: навчальний посібник / [Л.Г. Мельник, О.І. Карінцева, С.М. Шевченко та ін.] ; за заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г.Мельника. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. – 654 с.
3. Неверов А.В. Экономическая оценка биоразнообразия особоохраняемых природных территорий Беларуси / А.В. Неверов, О.В. Редковская, Д.А. Неверов // Природные ресурсы. – 2001. – № 3. – С. 89-96.
4. Неверов А. В. Устойчивое природопользование: сущность, концепция, механизм реализации / [А.В.Неверов, И.П.Деревяго]. – Минск: БГТУ, 2005. – 174 с.
5. Попович С.Ю. Заповідне лісознавство. Навчальний посібник / [С.Ю. Попович, О.М. Корінько, П.М. Устименко] – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. – 384 с.
6. Рюмина Е.В. Экономический анализ ущерба от экологических нарушений / Е.В. Рюмина. – М. : Наука, 2009. – 331 с.
7. Социально-экономические и правовые основы сохранения биоразнообразия / [Д.Н. Кавтарадзе, А.А.Овсянников, А.В.Олескин, Р.А.Перелет та ін.]. – М.: НУМЦ, 2002. – 420 с.
8. Экономическая оценка биоразнообразия / [Бобылев С.Н., Медведева О.Е., Сидоренко В.Н. та ін.] ; под ред. С.Н. Бобылева, А.А. Тишкова – М. : Проект ГЭФ "Сохранение биоразнообразия", 1999. – 112 с.
9. Экосистемы и благосостояние человека: биоразнообразие. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.millenniumassessment.org/documents/document.786.aspx.pdf>
10. Brito D. The importance of sound biological information and theory for ecological economics studies valuing Brazilian biodiversity: A response to Mendonça et al. (2003) / D.Brito // Ecological Economics, 2005. – 55. – PP. 5-10.
11. Costanza R. The value of the world's ecosystem service and natural capital / R.Costanza et al. // Nature, 1997. – 387. – PP. 253-260.

12. Dasgupta P. National net product, wealth, and social well-being / P. Dasgupta, K.-G. Maler // Environmental and Development Economics, 2000. – 5. – PP. 69-93.
13. Ehrenfeld D. 1988. Why put a value of biodiversity. In: Wilson E.O. (Ed.), Biodiversity / D. Ehrenfeld. – Washington, DC. : National Academy Press, 1988. – PP. 212-216.
14. Global Forest Resources Assessment. Main Report. – Rome: FAO, 2010. – 340 p.
15. Pearce D. The Economic Value of Biodiversity / D. Pearce, D. Moran – London : Earthscan Publication Ltd., 1994. – 172 p.
16. The Value of Forest Ecosystems. Secretariat of the Convention on Biodiversity. Technical Series No. 4. – Montreal: SCBD, 2001. – 67 p.
17. Turner R.K. Ecosystems and Nature: Economics, Science and Policy / R.K., Turner, P., Nijkamp, K But-ton – Cheltenham : Elgar E., 1999. – 520 p.
18. Turner R.K. Ecological-economic analysis of wetlands: scientific integration for management and policy / R.K. Turner, J.C.J.M. van der Berg, T. Soderqvist, A. Barendregt, J. van der Straaten, E. Maltby, C. van lerland Ekko // Ecological Economics, 2000. – 69 (1). – PP. 27-38.

Рассмотрены особенности биоразнообразия как экономической категории. Усовершенствован методологический инструментарий экономического оценивания биоразнообразия. Предложен алгоритм осуществления экономической оценки биоразнообразия.

Specific biodiversity as economic category was explored. A methodological tool for economic evaluation of biodiversity was improved. The algorithm for executive of economic evaluation of biodiversity is proposed.

Дата надходження в редакцію: 26.02.2012 р.
Рецензент: к.е.н., доцент Ю.І.Данько

УДК 330.15 : 631.51 : 633

ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРИНЦИПІВ В РІЛЬНИЦТВІ

М.В. Зось-Кіор, к. е. н, доцент, Луганський національний аграрний університет

В статті досліджено організаційні аспекти використання світового досвіду формування ресурсозберігаючих технологій, заснованих на екологізації і адаптивному веденні агровиробництва. Обґрунтовано необхідність застосування альтернативних систем рільництва, в т.ч. No-till – системи безорної обробки ґрунту, або її похідних.

Ключові слова: рільництво, еколого-економічні принципи, ресурсозберігаючі технології, адаптивне ведення агровиробництва, безорна обробка ґрунту.

Постановка проблеми. Світовий досвід формування ресурсозберігаючих технологій, заснованих на екологізації і адаптивному веденні агровиробництва, зводиться в основному до системи No-till – системи безорної обробки ґрунту, або її похідних. Однак, дана система має як позитивні, так і негативні сторони з теоретичної і практичної точок зору, тому потребує наукових обґрунтувань її застосування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Система No-till - економічна модель рослинництва. При її створенні фахівці узяли за основу технологію нульової обробки ґрунту, приділили більше уваги оптимізації виробничих процесів і, в результаті, зробили рослинництво керованим, прогнозованим і економічно ефективним [4-7].

При системі No-till виключається механічна дія на ґрунт. Проводиться прямий посів культур по поживних залишках з мінімальним порушенням структури ґрунту. Враховуючи подорожчання всіх без виключення ресурсів для сільськогосподарського виробництва, особливо паливно-мастильних матеріалів, а також незадовільний

його екологічний стан, необхідним є системний аналіз зазначеної проблеми.

Мета статті – дослідити стан та обґрунтувати підвищення ролі основних еколого-економічних принципів в рільництві.

Основний матеріал дослідження. Перехід на технологію мінімальної, а потім і нульової обробки ґрунту починається з прибиральної кампанії, в ході якої подрібнені поживні залишки рівномірно розподіляються по полю. В результаті формується ґрунтозахисне покриття, яке протистоїть вітровій і водній ерозії, забезпечує збереження вологи, що особливо важливо в умовах ступу України, перешкоджає зростанню засміченої рослинності, сприяє активізації ґрунтової мікрофлори, є базисом відновлення родючого шару і підвищення врожайності культур.

У системі No-till особлива увага приділяється сівозмінам. Чергування культур - це лише частина сівозміни. На підбір сівозміни впливає безліч чинників, але існує ряд принципів, які неухильно працюють за будь-яких умов: принцип щорічного чергування культур злакових і широколистих, а